

Debatt

Sök

"Journalisternas roll är inte att hjälpa åklagarna"

SVT tvingas nu att lämna ut filmat material som inte har sänts, för att bidra till en brottsutredning. Med domen i dag står journalistikens källskydd och trovärdighet på spel, skriver Terje Carlsson och Carl Österberg, Föreningen grävande journalister.

SvD

Uppdaterad 2017-04-05

Publicerad 2017-04-05

Terje Carlsson och Carl Österberg Foto: Privat

Stillbild från den filmsekvens som väckt polisens intresse. Länk till sekvensen finns i slutet av artikeln. Foto: Skärmdump

DEBATT | KÄLLSKYDD

Det här är en argumenterande text med syfte att påverka. Åsikterna som uttrycks är skribentens

egna.

I början av mars bröt oroligheter ut på en skola i Hallsberg. Ungdomsgång kastade sten och glasflaskor mot polisen. Elva personer greps av polisen och anhölls av åklagare. Sju av dem är i skrivande stund häktade misstänkta för bland annat våldsamt upplopp.

Händelsen fångades på film av ett team från SVT Nyheter. Delar av materialet har publicerats men Louise Helleday, kammaråklagare vid Örebro åklagarkammare som leder brottsutredningen, vill att SVT även ska lämna ut sitt råmaterial. Det handlar alltså om filmat material som inte publicerats vilket SVT sagt nej till.

SVT gjorde rätt som inte lämnade ut materialet. Örebro tingsrätt har dock på åklagarens begäran om ett så kallat editionsföreläggande beslutat att materialet ska lämnas ut. Detta med den kortfattade motiveringen att *"skälen för ett bifall till åklagarens begäran väger tyngre än skälen emot den"*. Göta hovrätt fastställde idag tingsrättens beslut.

På spel står journalistikens trovärdighet.

Det här är inte första gången en part i en rättegång vill komma åt råmaterial. I mitten av januari tvingades SVT lämna ut opublicerad film från inspelningen av dokumentären Blybarnen. SVT sade då nej till att lämna ut känsligt material men efter tingsrättens beslut valde SVT att inte överklaga till hovrätten och fann sig i beslutet.

En grundläggande rättsstatlig princip får anses vara den att allmänheten ska känna sig trygg med att material som samlas in i journalistiska syften inte lämnas ut till någon. Inte ens rättsvärdande myndigheter. Detta för att inte riskera att principen om samhällets maktindelning sätts ur spel. Det vill säga att de tre statsmakterna – den lagstiftande, utredande respektive dömande makten – ska granskas av en fjärde oberoende makt, massmedia.

I fallet med SVT är det så praktiskt att detta till och med framgår av sändningstillståndet. I 8 § tredje stycket stadgas att *"SVT ska granska myndigheter, organisationer och företag som har inflytande på beslut som rör medborgarna samt spegla verksamheten inom sådana organ och inom andra maktsfärer."*

Att överlämna material som inte publicerats går självklart på tvärs med uppdraget och riskerar att allvarligt påverka allmänhetens förtroende för SVT. Hade det varit fråga om hot mot rikets säkerhet eller annan synnerligen allvarlig brottslighet skulle bedömningen möjligen kunnat bli en annan.

Kammaråklagare Louise Helleday skriver i en inlägga i Örebroärendet att de *"demokratiska intressen som enligt SVT riskerar att hotas"* väger mindre starkt än hennes brottsutredning.

Vi ifrågasätter åklagarens slutsatser och väljer att lyfta fram en aspekt som direkt skapar problem för våra medlemmar. För journalister som sysslar med undersökande journalistik är det en grundläggande förutsättning att det finns ett genuint förtroende för källskyddet och att insamlat material enbart används för journalistiska ändamål. Den som lämnar uppgifter till en journalist mot löfte om anonymitet måste kunna lita på att oberoendet värnas. Ofta får journalister tillgång till information med förbehåll om just källskydd och anonymitet.

Medlemmarna i Föreningen grävande journalister granskar ofta organiserad brottslighet, politisk extremism eller annan verksamhet där det krävs kontakter med visselblåsare och utsatta källor. Möjligheten att insamlat råmaterial på begäran kan komma att lämnas ut till polis och åklagare kan innebära direkt fara för såväl journalister som deras källors säkerhet.

Grävande journalister (precis som dokumentärfilmare) ges ibland tillgång till unik information, dokument eller filmer som vore högtintressanta för polisen. Om våra källor inte kan lita på att källskyddet garanteras innebär det att enskilda journalister i framtiden kommer att utsättas för hård press från såväl myndigheter som ansvarig utgivare.

Det är våra medlemmar som riskerar att tvingas svika sina källor när ansvarige utgivare för en redaktion ger order om att lämna ut råmaterial till polisen.

Redaktioner och medieföretag står i framtiden inför ett av två olustiga val.

Antingen följer medieföretagen domstolens beslut och tvingas därmed att lämna ut opublicerat material. Därmed riskerar man sin trovärdighet.

Det andra valet är att innan domstolens avgörande radera det begärda materialet i syfte att omöjliggöra ett utlämnade och slå vakt om oberoendet och värna källskyddet.

Inget av alternativen är rimliga. Journalister ska naturligtvis inte tvingas förstöra källmaterial.

Det är dags för kulturminister Alice Bah Kuhnke att inse allvaret och agera i frågan. Utan källskydd riskerar seriösa journalister att bli måltavlor för åklagare och polis. Det vore en katastrof.

Terje Carlsson

ordförande för Föreningen grävande journalister

Carl Österberg

jurist, ledamot av Föreningen grävande journalisters juridiska råd

Källan: Gösta beivrat mål nr Ö 892 17 Örebro tingsrätt mål nr B 1201

Kanot: Gota hovrätt, mål nr O 885-17, Örebro tingsrätt, mål nr B 1201-
77, aktbilaga 128.

Klipp från händelsen:

<http://www.svt.se/nyheter/lokalt/orebro/upplopp-pa-skola-i-hallsberg>

Artikel om utlämnandet av råmaterial ur "Blybarnen":

<http://www.svt.se/nyheter/lokalt/vasterbotten/svt-maste-lamna-ut-ramaterial-om-chileskandal>

Vill du debattera? [Klicka här för mer info.](#)

SvD

Riksåklagaren: Allas ansvar hjälpa till att klara upp brott

Polis och åklagare behöver hela samhällets hjälp för att kunna klara upp brott. I det här fallet handlar det inte om källskyddet, skriver riksåklagare Anders Perklev i en replik till journalister som kritiserar en dom där SVT anmodas att lämna ut opublicerat filmmaterial.

Publicerad 2017-04-07

Riksåklagare Anders Perklev skriver att upploppet i Hallsberg är en typ av brottslighet som är svår att utreda, och att åklagaren har handlat helt korrekt när hon försökt få del av opublicerat filmmaterial. Foto: Skärmdump, Anders Wiklund/TT

REPLIK | KÄLLSKYDD

Det här är en argumenterande text med syfte att påverka. Åsikterna som uttrycks är skribentens egna.

I en artikel [på SvD Debatt](#) skriver journalisten Terje Carlsson och juristen Carl Österberg om ett hovrättsbeslut att lämna ut opublicerat filmmaterial från SVT, vilket SVT hade motsatt sig. Hovrättsbeslutet grundade sig på en begäran från en åklagare om ett editionsföreläggande som redan hade bifallits av tingsrätten.

Artikelförfattarna menar att det inte är journalisters sak att hjälpa åklagarna. Jag skulle mot detta vilja ställa frågan: Är det inte allas vårt ansvar att hjälpa polis och åklagare att klara upp brott? Vilka möjligheter har rättsväsendet att utreda misstänkta brott och åstadkomma rättvisa domar om samhället i övrigt ställer sig avvisande till att bidra med sina iakttagelser och tillgänglig dokumentation?

Argumentationen liknar den som har förts av vissa teleoperatörer när det gäller datalagring; se gärna till att brott blir utredda, men låt just oss slippa medverka till det.

Det aktuella filmmaterialet avsåg ett upplopp i Hallsberg. Typiskt sett är det väldigt svårt att utreda brott av detta slag. Åklagaren har

handlat helt korrekt genom att använda de möjligheter som lagen erbjuder för att lösa sin uppgift. Hon har fått bifall till sin begäran i två instanser och är värd all respekt för sitt arbete.

Artikelförfattarna anser att SVT gjorde rätt som inte lämnade ut materialet och hänvisar till källskyddet. Källskyddet är, som namnet antyder, ett skydd mot att journalistiska källor röjs. Det är fastslaget i grundlag och ska givetvis värnas.

I det här fallet handlar det dock om material som SVT själv har filmat, inte material som härrör från någon annan. Åklagaren har varit noga med att begränsa sin begäran till att omfatta material som endast skildrar händelsen som sådan och inte avser intervjuer eller liknade. Det finns alltså ingen källa som skulle kunna röjas, och inget källskydd som hindrar utlämning av materialet.

Tystnadskulturen är ett växande problem i samhället.

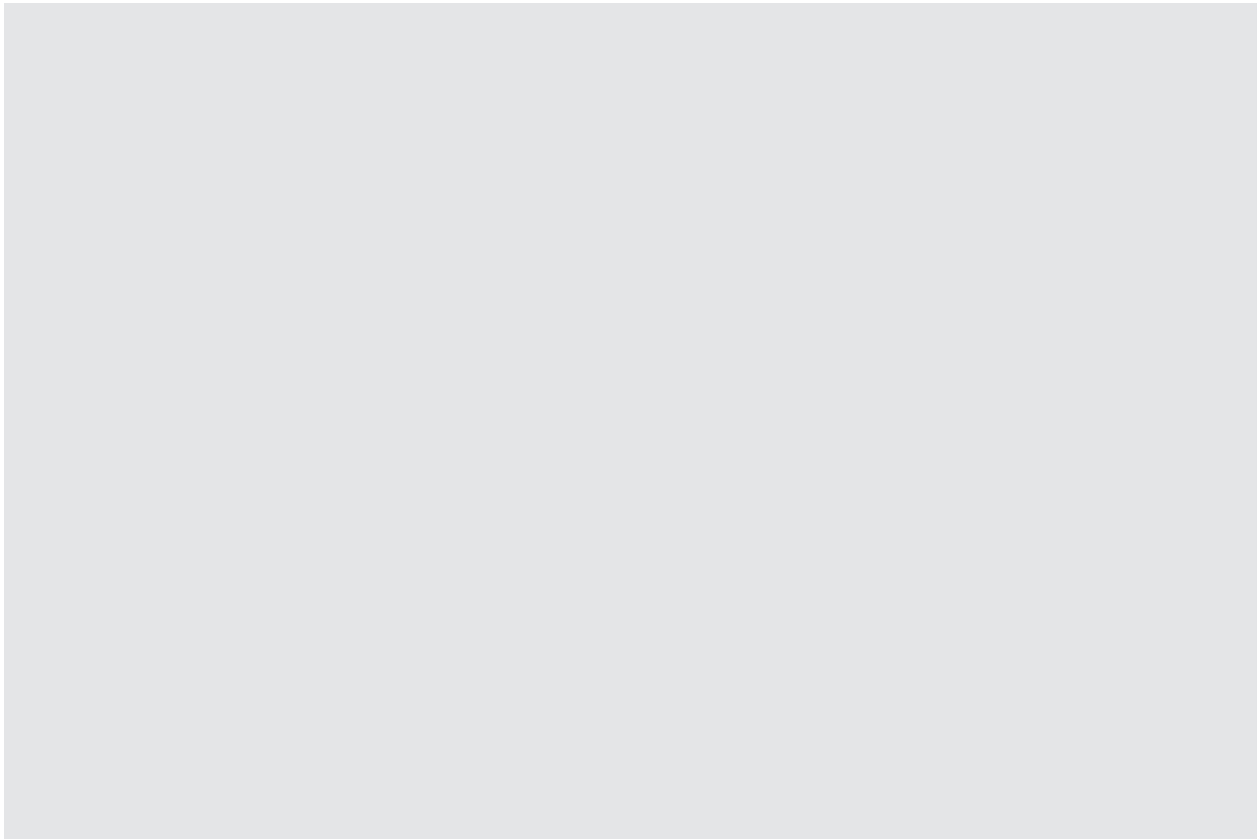
Vidare tycks artikelförfattarna mena att mediernas roll som granskare av den offentliga maktutövningen skulle kunna sättas ur spel genom att man lämnar ut material av detta slag. Det får förstås så att man inte vill vara polis och åklagares förlängda arm. Man frågar sig då hur artikelförfattarna resonerar kring det faktum att en film som dokumenterar en händelse ibland kan vara till förmån för en misstänkt och i vissa fall till och med kan fria någon som på grund av annan bevisning framstår som skyldig. Skulle man vänta med att presentera sådant material till i efterhand – och då kritisera rättsväsendet för att ha ingripit mot en oskyldig?

Artikelförfattarna menar också att ett utlämnande av ”insamlat råmaterial” kan innebära en direkt fara för journalisternas säkerhet. Det är precis det argument som många i dag anför för att inte vittna och inte tala med polisen. Tystnadskulturen är ett växande problem i samhället. I brottsutredningar blir det allt svårare att få människor att hjälpa till och berätta om det de faktiskt vet. Det är självfallet ett allvarligt problem att det förekommer att vittnen och målsägande hotas. Men lösningen på detta är inte att fler tiger.

Det är bra att journalister och medieföretag värnar om källskyddet. Men exemplet var i detta fall illa valt. Och argumentationen sänder signalen att man kan välja att ställa sig vid sidan av vad som sker i samhället och bara vara en neutral betraktare. Så är inte fallet. Att medverka till att brott i så stor utsträckning som möjligt blir upptäckta, utredda och prövade i en rättssäker process är allas vårt ansvar.

Anders Perklev

riksåklagare

Anders Perklev Foto: Anders Wiklund/TT

Vill du debattera? [Klicka här för mer info.](#)

RELATERADE ÄMNEN

Anders Perklev (+)

SVT, Sveriges Television (+)

"Journalisternas oberoende sätts ur spel"

För undersökande journalister är oberoendet från makten avgörande för trovärdigheten. Uppdraget är att utgöra en ventil som bidrar till att avslöja missförhållanden, minska korruption och stärka demokratin. Det skriver Terje Carlsson och Carl Österberg i en slutreplik.

Publicerad 2017-04-13

Terje Carlsson och Carl Österberg Foto: Privat

SLUTREPLIK | KÄLLSKYDD

Det här är en argumenterande text med syfte att påverka. Åsikterna som uttrycks är skribentens egna.

I en [replik](#) på vår debattartikel "[Journalisternas roll är inte att hjälpa åklagarna](#)" blundar riksåklagaren Anders Perklev för själva kärnan i vår argumentation.

Ansvarig utgivare och medieföretag kan efter noggrant övervägande lämna ut material till åklagare vid synnerligen grov brottslighet. Under årets inledande fyra månader har SVT vid två tillfällen tvingats lämna ut råmaterial efter domstolsbeslut, trots att de aktuella fallen inte handlat om just synnerligen grov brottslighet.

För undersökande journalister är oberoendet från makten avgörande för trovärdigheten. Det är därför viktigt att påtala riskerna med att opublicerat material avtvingas redaktionerna. Editions förelägganden, som det i SVT-fallen är fråga om, utgör ett hot mot tilltron till den funktion som källskyddet utgör: En ventil som bidrar till att avslöja missförhållanden, minska korruption och stärka demokratin.

Hos oss finns en oro för att uppgiftslämnare börjar tvivla på att tips och material som lämnas till journalister inte lämnas vidare till myndigheter eller makthavare som våra medlemmar är satta att granska.

Vi lever i en tid när grävande journalister får tillgång till en ökande mängd information från anonyma källor, tipsare och visselblåsare. Denna utveckling är av godo, och den som argumenterar för att ett starkt förtroende för källskyddet är underordnat bör noga överväga konsekvenserna. Wikileaks, Edward Snowden och Chelsea Manning är tre välkända exempel på när en västerländsk demokrati mycket lik vår egen överreagerar och misstänkliggör visselblåsare.

Möjligheten att kunna ta emot känsliga uppgifter mot löfte om anonymitet är ett av de främsta arbetsverktygen för våra medlemmar. Det är bara att beklaga att landets högste åklagare, riksåklagare Anders Perklev, inte tar till sig av allvaret i vår oro över riskerna med en urholkad tilltro till källskyddet.

Och nej, det är inte journalisternas ansvar att medverka till att brott blir "upptäckta, utredda och prövade". Mediernas uppdrag är att granska makten.

Terje Carlsson

ordförande Föreningen grävande journalister

Carl Österberg

jurist, ledamot av Föreningen grävande journalisters juridiska råd

Relevanta länkar:

<http://www.svt.se/nyheter/lokalt/orebro/svt-valjer-att-lamna-ut-opublicerat-material>

<http://www.svt.se/nyheter/lokalt/vasterbotten/svt-maste-lamna-ut-ramaterial-om-chileskandal>

Vill du debattera? [Klicka här för mer info.](#)